

Eduardo Galeano

ATEŞ ANILARI - III

Rüzgârın Yüzyılı

Türkçesi: Süleyman Doğru

Deneme

1900: *San José de Gracia*

Dünya dönmeye devam ediyor

Birkaç kuşağın birikimlerini tek bir şenlikte sarf eden oldu. Birçoğu yapamadıklarına küfretti ve öpmemeleri gerekeni öptü ama kimse günah çıkarmadan ölmek istemedi. Köyün papazı hamilelere ve lohusalara öncelik tanıdı. Özverili din adamı, üç gün üç geceyi günah çıkarma kabininde geçirdikten sonra onca günahı hazmedemeyip bayıldı.

Asrın son gününde saatler gece yarısını vurduğunda San José de Gracia'nın tüm sakinleri güzelce ölmeye hazırlandılar. Tanrı dünyanın kuruluşundan beri çok fazla öfke biriktirmişti ve nihai patlama ânının geldiğinden kimse şüphe duymadı. İnsanlar gözlerini kapatarak, dişlerini sıkarak ve nefeslerini tutarak, sonrasının olmayacağından emin bir şekilde kilisenin arka arkaya on iki kez çalan çanlarını dinlediler.

Ama sonrası oldu. Yirminci yüzyıl bir süre önce yola çıktı ve şimdi hiçbir şey olmamış gibi ilerliyor. San José de Gracia sakinleri de, cennete gitmeyi uman sofu kadınları hayal kırıklığına uğratabacak ve kıyaslama yaptıklarında bu küçük köyü netice itibarıyla o kadar da kötü bulmayan günahkârları rahatlatarak şekilde aynı evlerde oturmaya ve Orta Meksika'nın dağlarının arasında yaşamaya ya da hayatta kalmaya devam ediyor.

(200)*

* Bu sayılar yazarın faydalandığı kaynağın, kitap sonunda yer alan kaynakça bölümündeki sırasını belirtmektedir.

1900: *Orange, New Jersey*

Edison

Yeni doğan yüzyıl onun icatları sayesinde ışık ve müzik alıyor.

Gündelik hayat Thomas Alva Edison damgasını taşıyor. Elektrikli lambası geceleri aydınlatırken, gramofonu dünyanın bir daha asla kaybolmayacak seslerini saklayıp yayıyor. Edison'un, Graham Bell'in icadına eklediği mikrofon sayesinde telefonda konuşuluyor ve sinemada film seyretmek, Lumière Kardeşler'in buluşuna ilave ettiği projektörle mümkün hale geliyor.

Patent bürosunda her görüldüğünde çalışanların gözleri fal taşı gibi açılıyor zira Edison'un bir şey icat etmeden geçirdiği tek bir dakika dahi yok. Yorulmak bilmez mucit, çocukluğunda trenlerde gazete sattığı ve satmanın yanı sıra onları bizzat yapmaya karar verip işe koyulduğu günden beri bu böyle devam ediyor.

(99 ve 148)

1900: *Montevideo*

Rodó

Üstat, konuşan heykel, Amerika gençliğine vaaz veriyor.

José Enrique Rodó, saf ruhlu kutsal Ariel'i, sürekli yemek yemek isteyen vahşi varlık Caliban karşısında yüceltiyor. Yeni doğan yüzyıl sıradan insanların çağı oluyor. Halk demokrasi ve sendikalar istiyor; Rodó barbar kalabalığın, yüce varlıklara ev sahipliği yapan ruhun krallığına ait zirveleri çiğneyebileceği konusunda uyarıyor. Tanrılar tarafından seçilmiş entelektüel, bu büyük ölümsüz, kültürün özel mülkiyetini savunmak için savaşıyor.

Rodó bayağılık ve yararcılık üzerine kurulmuş Kuzey Amerika medeniyetine de saldırıyor ve onun karşısına pratik düşüncüyü, el emeğini, tekniği ve diğer sıradanlıkları hor gören aristokratik İspanyol geleneğini koyuyor.

(273, 360 ve 386)

1901: New York

Burası Amerika, Güney ise hava cıva

Andrew Carnegie çelik tekeli için iki yüz elli milyon dolar karşılığında, General Electric'in sahibi, bankacı John Pierpont Morgan'a satıyor ve o da ABD Çelik Kooperatifi'ni kuruyor. Tüketim ateşi, paranın baş döndürücü biçimde gökdelenlerin tepesinden çağlayarak akışı: ABD tekellere ait, tekellerse bir avuç insana; buna karşılık fabrika sirenlerinin çağrısına kulak verip güvertede uyuyarak ve New York rıhtımlarına ayak basar basmaz milyoner olma hayali kurarak, her yıl Avrupa'dan gelen işçilerin sayısı binlerle ifade ediliyor. Sanayi Çağı'nda Eldorado ABD'de, ABD ise Kuzey Amerika'da.

Güney'deki diğer Amerika henüz kendi adını mırıldanmaya bile yeltenemiyor. Yeni yayınlanan bir rapor, ikincil Amerika ülkelerinin *tümünün* ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'yla ticaret anlaşmalarının bulunduğunu ama *hiçbirinin* komşularıyla anlaşma imzalamadığını ortaya koyuyor. Latin Amerika, birbirinden kopmak için düzenlenmiş ve birbirini sevmemek için eğitilmiş bir ahmaklar takımadası.

(113 ve 289)

1901: Bütün Latin Amerika'da

Tören alayları doğan yüzyılı selamlıyor

Rio Bravo Nehri'nin güneyindeki köyler ve şehirlerde, her tarafı kanla kaplı, can çekişen mahluk, İsa'yı temsilen sendeleyerek yürüyor ve onun arkasından yara bere içinde, üstü başı dökülen kalabalıktan meşaleler ve ilahiler yükseliyor. Hiçbir hekimin ya da şifacının iyileştiremeyeceği bin dertten ötürü kederli ama hiçbir peygamberin ya da falcının müjdeleyemeyeceği mutlulukları hak etmiş bir halk bu.

1901: Amiens

Verne

Alberto Santos Dumont yirmi yıl önce Jules Verne'i okumuştı. Okuyunca da evinden, Brezilya'dan ve dünyadan kaçmış, bir buluttan diğerine göklerde dolaşmış ve havada yaşamaya karar vermişti.

Santos Dumont şimdi rüzgâra ve yer çekimi kanununa meydan okuyor. Brezilyalı havacı, yönünü rüzgârın belirlemediği, ne açık denizde ne Rus steplerinde ne de Kuzey kutbunda kaybolacak ve kendi istikametinin efendisi olacak, yönü kontrol edilebilir balonu icat ediyor. Motor, pervane ve dümenle donanmış Santos Dumont havaya yükseliyor, Eiffel Kulesi'nin etrafında bir tam tur atıyor ve belirlenmiş yere kalabalığın tezahüratları arasında, rüzgâra kafa tutarak iniyor.

Ve hemen ardından, ona uçmayı öğreten adamın elini sıkmak için Amiens'e kadar gidiyor.

Jules Verne sallanan koltuğunda sallanırken koca, beyaz sakallını sıvazlıyor. Beyefendi kılığına girmeye çalışsa da beceremeyen ve kendisine *kaptanın* diyerek, gözlerini kırpmadan bakan bu çocuğa kanı ısıyor.

(144 ve 424)

1902: Quetzaltenango

Hükümet gerçeğin var olmadığına karar veriyor

Quetzaltenango'nun ana meydanında davullar ve borazanlar vatandaşları çağırıyor ama kimse patlayan Santa María Yanardağı'nın ürkütücü gümbürtüsünden başka bir şey duyamıyor.

Tellal yüce hükümetin duyurusunu bağıarak okuyor. Guatemala'nın bu bölgesindeki yüzden fazla köy lav ve çamur selinin

altında kalmış durumdayken, tellal bitmek bilmez kül yağmurdan elinden geldiğince korunarak görevini yerine getiriyor. Santa María Yanardağı ayaklarının altındaki toprağı titretiyor ve kafasına taş yağdırıyor. Günün tam ortasında ortalık gece yarısı gibi karanlık; tehditkâr gökyüzündeysel yanardağın püskürttüğü ateş kusmuğundan başka bir şey görünmüyor. Sallanıp duran fenerin ışığında her şeye rağmen duyuruyu okumaya çalışan tellal çaresizce haykırıyor.

Başkan Manuel Estrada Cabrera'nın imzasını taşıyan duyuru Santa María Yanardağı da dahil olmak üzere, Guatemala'daki tüm yanardağların sükûnetlerini koruduğı, depremin çok uzaklarda, Meksika'nın bir yerlerinde gerçekleştiğı ve durum gayet normal olduğu için Tanrıça Minerva şenliğinin yapılmasını engelleyecek bir husus bulunmadığı ve düzen düşmanlarının kötücül dedikodularına rağmen kutlamanın bugün başkentte gerçekleşeceği hakkında halkı bilgilendiriyor.

(28)

1902: Guatemala City

Estrada Cabrera

Manuel Estrada Cabrera, Quetzaltenango şehrinde uzun yıllar boyunca *sarsılmaz Hakikat kayasının üzerindeki görkemli Adalet tapınağında, yüce Kanun rahipliğı* görevini yürütmüştü. Bölge halkını yolma işini tamamladıktan sonra, bu saygın beyefendi başkente geldi ve orada elinde tabanca, Guatemala başkanlığını gasp ederek politik kariyerini mutlu bir zirveye taşıdı.

O andan itibaren bütün ülkeye boyunduruğı, kırbacı ve dağacını geri getirdi. Yerliler kahve tarlalarında nasıl bedavaya kahve topluyorlarsa, duvarcılar da bedavaya hapishaneler ve kışlalar inşa etti.

Günlerden bir gün, Başkan Estrada Cabrera asla inşa edilmeyecek yeni bir okulun ilk tuğlasını görkemli bir törenle yerine

koydu. Kendini Halkların Eğitimcisi ve alışkan Genliğin Koruyucusu ilan etmişti ve yine kendini yuceltmek için her yıl şaşaalı bir Tanrıça Minerva şenliği dzenliyordu. Atina'daki Partenon Tapınağı'yla birebir boyutlarda inşa ettirdiği kendi Partenon'unda şairler lirlerini tngırdatıyor ve Yeni Dnyanın Atina'sı Guatemala City'nin bir Perikles'i olduğunu mjdeliyorlardı.

(28)

1902: *Saint-Pierre*

Sadece hapiste olan kurtuluyor

Martinik Adası'nda da bir yanardağ patlıyor. Sanki dnya ortadan ikiye ayrılıyormuş gibi bir gürültü duyuluyor ve Pelée Dağı'nın tükürdüğü devasa, kırmızı bir bulut gökyüzünü kapladıktan sonra kor halinde yere dūřüyor. Saint-Pierre şehri kaşla göz arasında yok oluyor. Otuz dört binlik nüfusu ortadan kayboluyor; biri hariç.

Hayatta kalan tek kişi Ludger Sylbaris, şehrin tek tutuklusu. Hapishanenin duvarları kimse kaşmasın diye öyle sağlam yapılmış ki.

(188)

1903: *Panama City*

Panama Kanalı

Denizlerin arasında bir geçit İspanyol konkistadorlar için bir saplantı olmuştu. Onu ılınca aradılar ve hayli güneyde, o uzak ve donmuş Ateş Toprakları'nda buldular. Fakat biri Orta Amerika'nın dar kemerini açma fikrini ortaya atıp işe koyulduğunda, Kral II. Felipe onun durdurulmasını emretti: Kanal kazılmasını yasakladı, buna kalkışanın idam edileceğini ilan etti, çünkü Tanrı'nın birleştirdiğini insanın ayırmaması gerekiyordu.